

FARMASEVTIKA SOHASIDA O'ZBEK TILINING O'RNI

Shukurjanova S.A.

Toshkent Farmasevtika instituti katta o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: o'zbek tili, farmasevtika, dori vositalari, markirovka, foydalanish bo'yicha ko'rsatmalar, tibbiy terminologiya

Ключевые слова: узбекский язык, фармацевтика, лекарственные средства, маркировка, инструкция по применению, медицинская терминология

Key words: uzbek language, pharmaceuticals, medicines, labeling, instructions for use, medical terminology

Kirish. Hozirgi vaqtda O'zbekistonda o'zbek tilini davlat tili sifatida rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga ko'ra, o'zbek tili qonun hujjatlari, ish yuritish va hujjatlarning rasmiy tili hisoblanadi [1]. Shu munosabat bilan o'zbek tilidan, shu jumladan kasbiy faoliyatda foydalanish sohalarini kengaytirish dolzarbdir.

O'zbek tilini qo'llashning muhim yo'nalishlaridan biri farmasevtika sohasidir. Dori vositalari to'g'risidagi ma'lumotlarning davlat tilida mavjudligi jamoat salomatligi uchun juda muhimdir, chunki bu bemorlarga tibbiy aralashuvga xabardor qilingan rozilik olish huquqini to'liq amalga oshirishga imkon beradi [2]. Shu munosabat bilan o'zbek tilining farmasevtika faoliyatining turli jihatlaridagi rolini tahlil qilish qiziq.

Usullar va adabiyotlar tahlili. Xorijiy ilmiy adabiyotlarda sog'liqni saqlash sohasida milliy tillardan foydalanish masalalari keng muhokama qilinadi [3, 4]. Bir qator tadqiqotlar bemorlarning xabardorligini ta'minlash uchun tibbiy hujjatlarni, shu jumladan dori vositalaridan foydalanish bo'yicha ko'rsatmalarni tarjima qilish muammosiga bag'ishlangan [5]. Farmasevtika matnlarini tarjima qilishda maxsus terminologiyani to'g'ri yetkazish muhimligi qayd etilgan [6].

Shu bilan birga, mahalliy fanda o'zbek tilidan to'g'ridan-to'g'ri O'zbekistonda dori vositalarini ishlab chiqarish va muomala qilish sohasida foydalanishning roli va xususiyatlarini tahlil qiladigan ishlar yetarli emas.

O'zbek tilida tibbiy [7] va farmasevtika [8] terminologiyasini rivojlantirishga bag'ishlangan alohida tadqiqotlar mavjud. Shu bilan birga, farmasevtika sohasida o'zbek tilidan foydalanishning kompleks tahlili o'tkazilmagan.

Ushbu bo'shliqni to'ldirish O'zbekistonda farmasevtika xodimlarining kasbiy faoliyatida davlat tilidan foydalanishni kengaytirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi.

Natijalar. Tadqiqot davomida O'zbekistonda dori vositalari muomalasi sohasida davlat tilidan foydalanishni tartibga soluvchi normativ-huquqiy baza tahlili o'tkazildi. «Davlat tili to'g'risida»gi qonunga muvofiq o'zbek tili O'zbekiston hududida sotiladigan tovarlarni markalashda qo'llash uchun majburiy hisoblanadi [9].

Dori vositalari va tibbiyot buyumlarini ishlab chiqarish amaliyotining amaldagi qoidalari, shuningdek, markirovkani qo'llashda davlat tilidan foydalanish talablarini o'z ichiga oladi [10].

Bundan tashqari, eng ko'p buyurilgan 20 ta dori vositasidan foydalanish bo'yicha ko'rsatmalar tarjimalari tahlil qilindi. 20 tadan (90%) 18 ta holatda ko'rsatmalarning o'zbek tiliga tarjimasi to'g'ri va to'liq bajarilganligi aniqlandi. Ikki yo'riqnomada alohida farmasevtika atamalarini tarjima qilishda noaniqliklar qayd etilgan.

Bundan tashqari, O'zbekistonda mahalliy farmasevtika kompaniyalari tomonidan dori vositalari ishlab chiqarish hajmi tahlil qilindi. Farmasevtika sanoatini rivojlantirish agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda mamlakatimizda ishlab chiqarilayotgan dori-darmonlar ulushi mamlakatdagi farmasevtika bozorining umumiy hajmining 65 foizini tashkil etdi [11].

Shu bilan birga, O'zbekiston hududida dori vositalari ishlab chiqaruvchi barcha korxonalar milliy Qonunchilik talablariga muvofiq dori vositalarini o'zbek tilida qo'llash bo'yicha markirovka va ko'rsatmalar rasmiylashtiradilar [12].

Shunday qilib, mahalliy ishlab chiqarilgan o'zbek tilida markirovka va ko'rsatmalar bilan dori-darmonlar ulushining ko'payishi o'rganilayotgan sohada davlat tilidan foydalanishni kengaytirmoqda. Bu mamlakat aholisi uchun dori-darmonlar to'g'risidagi ma'lumotlarning mavjudligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tahlil. Tadqiqot davomida olingan natijalar O'zbekiston hududida sotiladigan dori vositalarini loyihalashda o'zbek tilidan foydalanishning ancha yuqori darajasini ko'rsatadi. Normativ-huquqiy hujjatlarda davlat tilidan foydalanish bo'yicha talablarning mavjudligi aholi uchun dori vositalari to'g'risidagi

ma'lumotlarning axborot bilan ta'minlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi.

Shu bilan birga, ko'rsatmalarning tarjimalarini tahlil qilish jarayonida qayd etilgan noaniqliklar o'zbek tilida farmasevtika terminologiyasini takomillashtirish zarurligini ko'rsatmoqda. Lug'atlarni yaratish va muntazam ravishda yangilash, shuningdek tibbiy hujjatlarni tarjima qiladigan mutaxassislarining malakasini oshirish tavsiya etiladi. Bu aholiga davlat tilida mavjud bo'lgan farmasevtika ma'lumotlarining sifatini oshiradi [12].

Bundan tashqari, tadqiqot davomida Toshkentdagi dorixona tashkilotlarida ishlaydigan 50 nafar farmasevt bilan suhbat o'tkazildi. So'rov natijalari shuni ko'rsatdiki, respondentlarning 82 foizi bemorlarga dori-darmonlarni qo'llash usullari va dozalari haqida maslahat berishda kundalik amaliyotida o'zbek tilidan foydalanadilar. So'rovda qatnashganlarning 18 foizi ba'zan o'zbek tilida maxsus farmasevtika atamalarining tegishli analoglarini tanlashda qiyinchiliklarga duch kelayotganini ta'kidladi.

Shunday qilib, so'rov natijalari o'zbek tilini to'g'ridan-to'g'ri farmasevtika xodimlarining amaliy faoliyatida faol qo'llayotganligidan dalolat beradi. Shu bilan birga, mutaxassislarining bir qismi o'zbek tilida mavjud farmasevtika terminologiyasini kengaytirish va takomillashtirish zarurligini ta'kidlamoqda.

Ushbu ma'lumotlar o'zbek tilining, shu jumladan farmatsiya sohasidagi kasbiy so'z boyligini rivojlantirish bo'yicha doimiy maqsadli ish olib borish zarurligini yana bir bor ta'kidlaydi. Bu mutaxassislar tomonidan kundalik faoliyatida davlat tilidan foydalanishni kengaytirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, o'zbek tilida dori vositalari haqida ma'lumot mavjudligidan bemorlarning qoniqish darajasi tahlil qilindi. So'rovda Toshkent shahar dorixonalariga tashrif buyurgan 120 respondent ishtirok etdi. So'rov natijalari 1-jadvalda keltirilgan.

Jadval 1.

O'zbek tilida dori vositalari haqida ma'lumot mavjudligidan bemorlarning mamnunlik darajasi

Mamnunlik darajasi	Javob berganlarning ulushi, foizda
To'liq mamnun	72
Ko'proq mamnun	23
Ko'proq norozi	3
Umuman norozi	2

Yuqoridagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, so'rovda qatnashgan bemorlarning aksariyati davlat tilida dori vositalari to'g'risidagi ma'lumotlarning

mavjudligini ijobiy baholaydilar. Respondentlarning atigi 5 foizi bunday ma'lumotlarning yetishmasligini qayd etdi.

Bu o'zbek tilining ko'rib chiqilayotgan sohada qo'llanilishining yuqori darajasini yana bir bor tasdiqlaydi va sog'liqni saqlash sohasida amalga oshirilayotgan til siyosatining samaradorligini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, mahalliy tadqiqotchilarning farmatsiya sohasidagi ilmiy nashrlarida o'zbek tilidan foydalanish tahlil qilindi. O'zbekiston milliy elektron kutubxonasi ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi 5 yil ichida farmasevtika fanlari bo'yicha o'zbek tilida chop etilgan ilmiy maqolalar ulushi o'zbek olimlarining ushbu sohadagi nashrlarining 23 foizini tashkil etdi.

Shu bilan birga, ijobiy dinamika qayd etildi: agar 2018-yilda mahalliy farmakologlarning maqolalarining 12 foizi o'zbek tilida nashr etilgan bo'lsa, 2022-yilda bu ko'rsatkich 29 foizga oshdi. Bu ilmiy sohada davlat tilidan foydalanishning bosqichma-bosqich kengayishidan dalolat beradi.

Shunday qilib, o'tkazilgan tahlil farmasevtika yo'nalishidagi tadqiqot ishlarida o'zbek tiliga bo'lgan talabni ko'rsatadi. O'zbek tilidagi nashrlar sonining yanada ko'payishi mahalliy farmasevtika terminologiyasini rivojlantirishga yordam beradi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari o'zbek tilini O'zbekistondagi farmasevtika tashkilotlari faoliyatining turli jihatlarida keng qo'llanilishidan dalolat beradi. O'zbek tili etiketkalashda va dori vositalaridan foydalanish bo'yicha ko'rsatmalarda qo'llaniladi. Bu dori-darmonlar to'g'risida kerakli ma'lumotlarni aholiga yetkazishni ta'minlaydi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida aniqlangan farmasevtika matnlarini tarjima qilishning individual kamchiliklari ushbu jarayonni takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi. Ixtisoslashtirilgan matnlarni tarjima qilishda ma'no buzilishi xavfini minimallashtirish uchun ishlatilgan terminologiyani aniqlashtirish, shuningdek, ushbu sohadagi mutaxassislarning malakasini oshirish bo'yicha doimiy ishlar talab etiladi.

Olingan ma'lumotlar farmasevtika sohasidagi ilmiy tadqiqotlarda o'zbek tilining muhim roldan dalolat beradi. Davlat tilidagi nashrlar sonining ko'payishi ko'plab mutaxassislarni mahalliy farmakologik tadqiqotlar natijalari bilan tanishtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Bu amaliy sog'liqni saqlash uchun alohida ahamiyatga ega, chunki u yangi ilmiy ishlanmalarni davolash jarayoniga tezda kiritish imkonini beradi.

Shunday qilib, farmasevtlarning ilmiy-tadqiqot faoliyatida o'zbek tilidan foydalanish umuman farmasevtika sanoatining samaradorligini oshirishga

yordam beradi, bu esa mamlakat aholisiga tibbiy xizmat ko'rsatish sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa. Dori vositalari muomalasi sohasida o'zbek tilidan foydalanish umuman mavjud normativ talablarga javob beradi va O'zbekiston aholisi uchun dori vositalari to'g'risidagi axborot mavjudligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, tegishli terminologiyani ishlab chiqish va ushbu sohadagi mutaxassislarning malakasini oshirish orqali farmasevtika matnlarini tarjima qilishni yanada takomillashtirish talab etiladi. Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi dastur sohaslarini kengaytirishga va davlat tilining obro'sini oshirishga yordam beradi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, farmatsiya sohasida o'zbek tilidan foydalanishni kengaytirish bo'yicha quyidagi amaliy tavsiyalarni shakllantirish mumkin:

- Farmasevtika terminologiyasining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda dori vositalaridan foydalanish bo'yicha ko'rsatmalarni xorijiy tillardan o'zbek tiliga tarjima qilishning yagona qoidalari va standartlarini ishlab chiqish.
- Ixtisoslashtirilgan matn tarjimalarining bir xilligini ta'minlash uchun o'zbek tilida farmasevtika atamaları glossariyasini tashkil etish va muntazam ravishda to'ldirib borish.
- Farmasevtika xodimlarining malakasini oshirish dasturlariga maxsus terminologiyaga e'tibor qaratgan holda professional o'zbek tilini o'qitish kiritilishi kerak.
- Ushbu tavsiyalarning amalga oshirilishi o'rganilayotgan fan sohasida davlat tilidan foydalanishni yanada rivojlantirish va takomillashtirishga yordam beradi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi
2. Lopez L., et al. Bridging language barriers between nurses and patients. *American Journal of Nursing*, 2017, vol.117(4), pp.14-16.
3. Mengliev, B. (2020) Dori vositalaridan tibbiy foydalanish bo'yicha yo'riqnomalarni o'zbek tiliga o'tkazish sifatini baholash. *O'zbekiston tibbiyot jurnali*, 3 (18), 32-39.
4. Fozilov, N., Abramov A., G'aniyev R. (2021) O'zbek tilining farmatsevtika lug'ati. Toshkent: Zarafshon.
5. Rasulov, I. K., & Gafurova, D. A. (2019). Atamaning ko'p qirrali tabiati va uning professional yo'naltirilgan tarjimasining xususiyatlari (tibbiy atamalar asosida). *Zamonaviy jamiyatdagi filologiya va tilshunoslik*, 29-32.
6. WHO Regional Office for Europe & European Commission. (2006). *Medicines in health systems: advancing access, affordability and appropriate use*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
7. National pharmaceutical industry development agency of Uzbekistan. (2022). *Ўзбекистон фармацевтика sanoatini rivojlantirish agentligi hisoboti*. Tashkent.

8. Ахмедов, А. А., Мадаминов, П. Ф., & Бекназарова, З. С. (2020). Переводы инструкций по применению лекарственных препаратов как способ оптимизации фармакотерапии. Вестник ВГМУ, 19(1), 131-139.

9. Комилова, Д.К. (2021). Тенденции развития фармацевтической терминологии в узбекском языке. Тезисы докладов конференции «Молодые ученые - медицинской науке». Ташкент, 44-45.

10. Набиев, О. Н., Махкамов, И. Ю., & Азизов, О. А. (2017). Переводы фармацевтических терминов: проблемы и пути решения. Молодой ученый, 2(136), 55-57.

11. Саидов, С. Я. (2019). Фармакотерапия и фармацевтическая опека: языковой аспект. Проблемы гуманитарных наук: язык, культура, литература, 168-172.

12. Туляганова, Д. Н. (2016). Лексические особенности фармацевтических текстов и проблемы перевода. Иностранные языки в Узбекистане, 4(10), 70-74.

РЕЗИОМЕ

Ushbu maqola O'zbekistonda farmasevtika sohasida o'zbek tilining rolini tahlil qiladi. Aholi uchun tibbiy ma'lumotlarning mavjudligini oshirish uchun dori vositalarini ishlab chiqarish va sotishda o'zbek tilidan foydalanishning ahamiyati muhokama qilinadi. Dori vositalarini markalash va ko'rsatmalarda davlat tilidan foydalanishni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar ko'rib chiqiladi. Tibbiy terminologiyani uzatishning aniqligi nuqtai nazaridan ko'rsatmalarning o'zbek tiliga tarjimalari tahlil qilinadi. Davlat tilidagi farmasevtika matnlari sifatini oshirish uchun o'zbek tilida farmasevtika terminologiyasini rivojlantirish zarurligi to'g'risida xulosa chiqariladi.

РЕЗИОМЕ

В данной статье анализируется роль узбекского языка в сфере фармацевтики в Узбекистане. Обсуждается важность использования узбекского языка в производстве и реализации лекарственных средств для повышения доступности медицинской информации для населения. Рассматриваются нормативно-правовые акты, регулирующие использование государственного языка в маркировке и инструкциях лекарственных препаратов. Анализируются переводы инструкций на узбекский язык с точки зрения точности передачи медицинской терминологии. Делается вывод о необходимости развития фармацевтической терминологии в узбекском языке для повышения качества фармацевтических текстов на государственном языке.

SUMMARY

This article analyzes the role of the Uzbek language in the field of pharmaceuticals in Uzbekistan. The importance of using the Uzbek language in the production and sale of medicines to increase the availability of medical information for the population is discussed. The normative legal acts regulating the use of the state language in the labeling and instructions of medicines are considered. The translations of instructions into Uzbek are analyzed from the point of view of the accuracy of the transfer of medical terminology. The conclusion is made about the need to develop pharmaceutical terminology in the Uzbek language to improve the quality of pharmaceutical texts in the state language.